

**Приватний вищий навчальний заклад
«Медико-Природничий Університет»**

м. Миколаїв

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна	Порівняльна та зоопсихологія
Освітньо-професійна програма	Психологія
Освітньо-професійний ступінь	Перший (бакалаврський)
Спеціальність	053 Психологія
Галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
Статус дисципліни	Вибіркова
Форма навчання	Очна
Рік навчання/семестр	III рік, семестр 5
Кількість кредитів ECTS/ Обсяг	Кредитів 5 усього годин 150 лекцій 24 семінарські 48 самостійна робота 78
Викладач ПП	
E-mail, контактний телефон викладача	
Посилання на сайт	
Консультації	За графіком впродовж навчального року
Анотація до курсу	В навчальному курсі висвітлюються: предмет, методи, основні концепти, положення, поняття, найбільш значущі відкриття в історії становлення зоопсихології та порівняльної психології як споріднених галузей психологічної науки; свідомість як основне утворення психіки людини, яке відрізняє її від психіки тварин; психологічні аспекти всіх рівнів відображення та адаптації тварин (таксисів і тропізмів, інстинктивної поведінки, навчіння, інтелектуальних актів) комунікації тварин. Важлива складова курсу – показати, що між психікою людини і тварин немає «прірви» – радикальних якісних відмінностей, а є лиш істотні відмінності різних рівнів психічної організації.
Мета та завдання курсу	Метою викладання навчальної дисципліни «Порівняльна та зоопсихологія» є ознайомлення студентів з історією становлення й основними напрямками зоопсихології та порівняльної психології як однієї з самостійних психологічних дисциплін, з теоріями, методами, за допомогою яких вивчається психіка та психологічне поведіння тварин та людей. Основними завданнями вивчення дисципліни «Порівняльна та зоопсихологія» є цілеспрямоване оволодіння студентами теоретичними знаннями з зоопсихології та порівняльної психології. Міждисциплінарні зв'язки: вивчення даного курсу

			базується на знаннях основних положень загальної психології, антропології, етології, зоопсихології. Основні завдання вивчення дисципліни полягають в теоретичній та практичній підготовці студентів з питань: - категоріальний апарат та методологічні засади порівняльної психології, зоопсихології і етології. - методи дослідження психічної діяльності тварин. - механізми поведінки тварин, нервові і гормональні компоненти, що обумовлюють складне поведіння тварин. - інстинктивна поведінка тварин, структура поведінкового акту, сучасних уявлень про інстинктивну діяльність, загальні характерні ознаки, що відрізняють психічні особливості тварин і людини. - формування нервової системи у процесі філогенезу і її зв'язку з різними рівнями психічної діяльності. - еволюція психіки, основні етапи розвитку і становлення психіки в процесі філогенезу; - особливості мікроеволюційного процесу, вплив психіки на антропогенез.
			Програмні результати навчання
			Під час вивчення дисципліни «Порівняльна та зоопсихологія» у здобувачів вищої освіти мають сформуватися компетентності: Загальні: ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Фахові: ФК 01. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології. ФК 02. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ. ФК 03. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків. ФК 15. Здатність виявляти толерантність до міжкультурних форм самовираження й само здійснення індивідуальності, до несхожості наукових поглядів, методологічних підходів тощо. У ході вивчення навчальної дисципліни «Порівняльна та зоопсихологія» може бути досягнуто таких програмних результатів навчання: ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань для розуміння спеціальних розділів психології з метою майбутньої спеціалізації та освоєння міждисциплінарного зв'язку. ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення професійних завдань. ПРН. 19. Враховувати індивідуальну варіативність становлення людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності.
			Зміст курсу
№ з/п	ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	Кількість годин	
1	Тема 1. Історія розвитку зоопсихології та порівняльної психології	4	
2	Тема 2. Вроджені форми поведінки та наслідки	4	
3	Тема 3. Основні форми поведінки тварин	4	
4	Тема 4. Еволюція психіки	4	
5	Тема 5. Проблема інтелекту у тварин. Походження свідомості людини	4	
6	Тема 6. Етологія. Етологія як один із напрямів вивчення психіки тварин. Етологія на сучасному етапі розвитку	2	

7	Тема 7. Мова тварин. Мова емоцій. Комунікаційна поведінка приматів в природі і в умовах експерименту. Особливості мови шимпанзе.	2
	Усього:	24
№ з/п	ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	Кількість годин
1	Тема 1. Історія розвитку зоопсихології та порівняльної психології	6
2	Тема 2. Вроджені форми поведінки та навчіння	6
3	Тема 3. Основні форми поведінки тварин	8
4	Тема 4. Еволюція психіки	8
5	Тема 5. Проблема інтелекту у тварин. Походження свідомості людини	8
6	Тема 6. Етологія. Етологія як один із напрямів вивчення психіки тварин. Етологія на сучасному етапі розвитку	6
7	Тема 7. Мова тварин. Мова емоцій. Комунікаційна поведінка приматів в природі і в умовах експерименту. Особливості мови шимпанзе.	6
	Усього:	48
№ з/п	ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	Кількість годин
1	Тема 1. Історія розвитку зоопсихології та порівняльної психології	12
2	Тема 2. Вроджені форми поведінки та навчіння	12
3	Тема 3. Основні форми поведінки тварин	12
4	Тема 4. Еволюція психіки	12
5	Тема 5. Проблема інтелекту у тварин. Походження свідомості людини	10
6	Тема 6. Етологія. Етологія як один із напрямів вивчення психіки тварин. Етологія на сучасному етапі розвитку	10
7	Тема 7. Мова тварин. Мова емоцій. Комунікаційна поведінка приматів в природі і в умовах експерименту. Особливості мови шимпанзе.	10
	Усього:	78
Пререквізити		Вивчення дисципліни базується на дисципліні «Анатомія та фізіологія нервової системи»
Кореквізити		
Постреквізити		Післядипломне навчання та також закладає фундамент для подальшого засвоєння здобувачами знань та вмінь з циклу дисциплін професійної та практичної підготовки за освітнім рівнем магістр
Методи навчання		Методи навчання: способи, якими забезпечується набуття здобувачами відповідних компетенцій через засвоєння програмного матеріалу та активізацію навчального процесу, а саме (обрати необхідне): - для всіх видів занять: робота з літературою; пояснення; дискусія; диспут; - для лекційних занять: лекція; бесіда; ілюстрування; - для семінарських занять: вправа; практична робота; дидактична гра; - методи контролю і самоконтролю: фронтальне опитування; контрольні роботи, диктанти, письмові заліки; контрольні тестові роботи програмованого типу (перелік запитань і

	можливі варіанти відповідей). Альтернативно може застосовуватися наступна класифікація методів навчання: пояснювально-ілюстративний метод; проблемного викладу; частково-пошуковий метод; дослідницький. Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання виступають: залік; стандартизовані тести; наскрізні проекти; командні проекти; аналітичні звіти, реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах; інші види індивідуальних та групових завдань.
Засоби діагностики	Форма поточного контролю – усне опитування, тестування на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань. Періодична форма контролю – виконання контрольних робіт, розробка проектів, планів, колоквіуми, творчі роботи. У процесі навчання студентів використовуються наступні методи контролю: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести, спостереження, методи програмованого контролю. Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання здійснюється: • систематичний поточний контроль знань під час практичних занять у формі вибіркового усного опитування та практичних завдань, підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань. • модульний контроль у формі стандартизованого опитування за теоретичними питаннями, написання студентами поточних письмових тестових завдань, практичних завдань за означеними модулями.
Засоби контролю	поточний контроль, підсумковий контроль (залік)
Перелік питань до підсумкового контролю вивчення курсу	
1. Предмет и задачи зоопсихологии. 2. Історія розвитку и становлення порівняльної психології, її зв'язок з етологією, фізіологією вищої нервової діяльності и зоологією. 3. Основні сучасні підходи до вивчення психіки та форм поведінки тварин. 4. Умови виникнення та сутність елементарних форм психічного відображення 5. Поняття про подразливість як особливу біологічну форму відображення 6. Виникнення чутливості, елементарної форми психічного відображення. 7. Психіка вищих хребетних тварин як цілком новий й виключно важливий фактор їх еволюції. 8. Методи зоопсихологічних досліджень. 9. Розвиток концепції інстинкту (доеволюційна, еволюційні та сучасні погляди). 10. Основні етапи розвитку психіки тварин в еволюції (за Лєонтєвим А.). 11. Поняття латентного навчання (експерименти Е. Толмена). 12. Імітаційне навчання (схема К. Е. Фабрі) 13. Стадія елементарної сенсорної психіки, її рівні. Елементарні форми поведінки тварин: навчання, звикання. 14. Стадія перцептивної психіки. Активний пошук позитивних подразників, орієнтація за	

окремих властивостями предметів и явищ навколишнього середовища.

15. Типи нервової системи тварин и їх зв'язок з різними формами поведінки.
16. Поява деяких форм групової поведінки та її значення для життєдіяльності тварин.
17. Предметні сприйняття як вищий рівень перцептивної психіки.
18. Особливості форм поведінки и психіки хребетних тварин у порівнянні з безхребетних.
19. Інтелектуальна (розумна) поведінка – найвищий ступень психічного розвитку тварин. Здатність Вищих тварин відображати зв'язки між предметами, подіями та явищами зовнішнього світу.
20. Біологічна обумовленість психіки тварин. Залежність інтелектуальної поведінки тварин від засоби життя и суто біологічних закономірностей.
21. Обмеженість мови тварин як засоби передачі и аналізу інформації. Відсутність у тварин стійкого об'єктивно-предметного відображення дійсності.
22. Умови виникнення и специфічні риси людської свідомості.
23. Особливості людської свідомості як якісно нової форми психічного відображення.
24. Значення суспільно-корисної праці, членороздільної мови та колективного засобу життя як основних факторів розвитку людської психіки.
25. Теорії гри.
26. Діяльність як соціальна категорія.
27. Біологічні основи формування специфічних форм людської діяльності.
28. Походження людини, фактори антропосоціогенезу.
29. Значні відмінності "знарядь" тварин від процесів виготовлення та застосування знарядь праці людини.
30. Якісні Відмінності об'єднань людей від групових форм життя тварин.
31. Характеристика нижчого рівня розвитку елементарної сенсорної психіки.
32. Характеристика вищого рівня розвитку елементарної сенсорної психіки.
33. Характеристика нижчого рівня розвитку перцептивної психіки.
34. Характеристика вищого рівня розвитку перцептивної психіки.
35. Методи класичної дресирування тварин. Правила вироблення навичок у тварин при дресируванню.
36. Зоотерапія. Види зоотерапії. Прикладна зоопсихологія.
37. Характеристика організованих співтовариств тварин. Ознаки домінуючої особини.
38. Мова тварин. Відмінність мови тварин від природної мови людини
39. Загальні закони навчання. Класифікація навчання.
40. Вивчення елементів свідомості у тварин.
41. Спілкування з тваринами за допомогою мов-посередників.
42. Групове поведінка тварин. «Соціальні знання» тварин і життя в спільноті.
43. Гра і дослідницька поведінка у вищих тварин.
44. Вроджена і купується в поведінці тварин.
45. Види навчання.
46. Латентне навчання і інсайт як особливі види навчання.
47. Імпрінтінг як особливий вид навчання.
48. Облігатне і факультативне навчання.
49. Оперантне навчання і класичне обумовлення.
50. Наслідування у тварин. Алеломіметична поведінка і імітаційне навчання.
51. Методи дослідження інстинктивного поведінки тварин.
52. Інстинктивна поведінка тварин. Розвиток уявлень про взаємозв'язок інстинкту і навчання в історії зоопсихології.
53. Групове поведінка тварин і проблема зародження суспільних відносин.
54. Можливості та обмеження використання «анімотерапії» в діяльності клінічного психолога.
55. Порівняльне вивчення раннього онтогенезу дітей і дитинчат людоподібних мавп.
56. Групова поведінка тварин і проблема зародження суспільних відносин.
57. Поведінка людини і тварин – генетична спорідненість і якісні відмінності.

58. Гарматна діяльність. Особливості гарматної діяльності уантропоїдів.

59. Маніпуляційна активність і її значення для розвитку психіки тварин.

Політика курсу

Навчальна дисципліна «Порівняльна та зоопсихологія» є вибірковою дисципліною для здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Психологія» спеціальності 053 Психологія.

При вивченні навчальної дисципліни «Порівняльна та зоопсихологія» здобувач виконує завдання згідно з навчальним планом та у відповідності до програми силабусу, що включають відвідування практичних занять, опрацювання інформаційних джерел та літератури, підготовку до занять, підготовку презентацій.

Запізнені завдання (письмові роботи). Здобувачам вищої освіти, які вчасно не мають можливості скласти домашні завдання викладач надає можливість для їх повторного виконання й складання у визначеним ним термін.

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи здобувачів будуть їхніми оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної не доброчесності. Виявлення ознак академічної не доброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідування занять. Відвідувати усі види навчальних занять; вчасно інформувати деканат про неможливість відвідувати навчальні заняття, складати (перескладати) екзамени, заліки тощо через поважні причини; подати підтверджувальні документи, що засвідчують поважну причину, яка унеможливила відвідування навчальних занять, складання (перескладання) екзаменів, заліків тощо; ліквідувати академічну заборгованість у встановлені терміни.

Література. Уся література, яку здобувачі вищої освіти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Здобувачі заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Політика оцінювання курсу

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-трансферною системою здійснюється шляхом поточного, кредитного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Досягнення студента оцінюються за 100-бальною системою Університету. Підсумкова оцінка навчального курсу включає в себе оцінки з поточного контролю. У кожного компонента своя частка в загальній системі оцінок. У проміжних оцінках студент може набрати до 100 балів.

Під компонентом проміжних оцінок розуміються поточні оцінки протягом семестру (активність, участь в дискусіях; виконання завдань та інше).

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних робіт. Зарахування кредитів навчального курсу можливо тільки після досягнення результатів, запланованих РПНД, що виражається в одній з позитивних оцінок, передбачених чинним законодавством.

Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їх оцінювання

Відповіді на семінарах:

5 балів - відповідь правильна, повна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення, використані міждисциплінарні зв'язки, містить аргументовані висновки;

4 бали - відповідь в цілому правильна, достатньо повна, логічна; допущені несуттєві помилки та неточності у викладенні матеріалу;

3 бали - відповідь частково правильна, містить неточності, недостатньо обґрунтована;

2 бали - відповідь має суттєві помилки, аргументи не сформульовані, використовуються невірна термінологія;

1 бал - відповідь містить значну кількість суттєвих помилок, не обґрунтована;

0 балів - студент не дає відповідей.

Поточний модульний контроль у формі тестів

Правильних відповідей, %	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10
Бал	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань - заліку.

Форма поточного контролю – усне опитування, тестування на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійних завдань.

Форма підсумкового контролю – залік, на основі суми балів набраних за кожний кредит та складання власне заліку.

Шкала оцінювання ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Базова

- Гічан І. С. Порівняльна психологія. Зоопсихологія. Конспект лекцій. – К. : НАУ, 2003. – 73 с.
- Губко О. Т. Основи зоопсихології : Навчальний посібник / За ред. С. І. Болтівця. – К. : Світогляд, 2006. – 190 с.
- Зоопсихологія з основами етології. –Шевців М., Філоненко М. – К: Центр учбової літератури, 2013. – 242 с.
- Зоопсихологія та порівняльна психологія: підручник / Н. В. Коляденко. – Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. – 508 с
- Крюкова М.А. Крюкова М.А. Порівняльна психологія (зоопсихологія) (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології). - Одеса: Фенікс, 2021. – 31 с.
<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0ff49bea-7c56-407d-b1be-425bd042ba73/content>
- Кулеша-Любінець М. М. Порівняльна психологія: навчально-методичний комплекс. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011. – 72 с.
- Москалець В. П. Зоопсихологія і порівняльна психологія: Підручник. – Київ: «Центр учбової літератури», 2014. – 198 с.
- Москалець В. П. Зоопсихологія і порівняльна психологія: Підручник. Вид. 2-ге, переробл., доповн. – Київ: Ліра-К, 2020. – 204 с.
<https://lira-k.com.ua/preview/12694.pdf>
- Чайченко К. Е. Зоопсихологія та порівняльна психологія / К. Е. Чайченко – К., 1992.–147 с

